

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025 noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 31 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA
BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI 22

Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich

CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISH VA EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI

Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich

Namangan davlat texnika universiteti dotsenti,
iqtisodiyot fanlari nomzodi
presentutor@gmail.com,

Annotatsiya: Maqolada chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishda bozor infratuzilmasini rivojlantirishning iqtisodiy omillari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda ichki va tashqi bozorlarda chorvachilik mahsulotlariga bo'lgan talab o'sishining mintaqaviy iqtisodiyotga ta'siri, ishlab chiqarish klasterlari samaradorligi, logistika tizimining roli va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish mexanizmlarining ahamiyati ko'rib chiqiladi. Bozor infratuzilmasining tarkibiy elementlari — agrologistika markazlari, qayta ishlash korxonalari, kredit-moliya institutlari va marketing tarmoqlari — chorvachilik mahsulotlari qiymat zanjirini kengaytiruvchi asosiy drayverlar sifatida baholanadi. Shu bilan birga, eksport salohiyatini oshirish uchun xalqaro standartlar va sertifikatlash tizimlarini joriy etish, mahsulot sifatini boshqarish hamda davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish zarurligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari Namangan viloyati misolida 2017–2024 yillar statistik ma'lumotlari asosida ishlab chiqilgan bo'lib, chorvachilik mahsulotlari bozorini modernizatsiya qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: chorvachilik tarmog'i; bozor infratuzilmasi; iqtisodiy omillar; eksport salohiyati; qiymat zanjiri; agrologistika tizimi; qayta ishlash korxonalari; mintaqaviy iqtisodiyot; raqobatbardoshlik; innovatsion rivojlanish; davlat-xususiy sheriklik; sertifikatlash tizimi; barqaror iqtisodiy o'sish.

Abstract: The article provides an in-depth analysis of the economic factors of developing market infrastructure in increasing the production and export potential of livestock products. The study examines the impact of the growth of demand for livestock products in domestic and foreign markets on the regional economy, the effectiveness of production clusters, the role of the logistics system, and the importance of export-oriented production mechanisms. The structural elements of the market infrastructure — agrologistics centers, processing enterprises, credit and financial institutions, and marketing networks — are assessed as the main drivers of expanding the value chain of livestock products. At the same time, the need to introduce international standards and certification systems, manage product quality, and expand public-private partnerships to increase export potential is substantiated. The results of the study are developed on the basis of statistical data for 2017–2024 on the example of the Namangan region, and practical recommendations are developed to improve organizational and economic mechanisms for the modernization of the livestock products market.

Keywords: livestock industry; market infrastructure; economic factors; export potential; value chain; agrologistics system; processing enterprises; regional economy; competitiveness; innovative development; public-private partnership; certification system; sustainable economic growth.

Аннотация: В статье представлен углубленный анализ экономических факторов развития рыночной инфраструктуры в повышении производства и экспортного потенциала животноводческой продукции. В исследовании рассматривается влияние роста спроса на продукцию животноводства на внутреннем и внешнем рынках на экономику региона, эффективность производственных кластеров, роль логистической системы и значение экспортно-ориентированных механизмов производства. Структурные элементы рыночной инфраструктуры — агрологистические центры, перерабатывающие предприятия, кредитно-финансовые

учреждения и сбытовые сети — оцениваются как основные драйверы расширения цепочки создания стоимости животноводческой продукции. При этом обосновывается необходимость внедрения международных стандартов и систем сертификации, управления качеством продукции, расширения государственно-частного партнерства для повышения экспортного потенциала. Результаты исследования разработаны на основе статистических данных за 2017–2024 годы на примере Наманганской области, а также разработаны практические рекомендации по совершенствованию организационно-экономических механизмов модернизации рынка животноводческой продукции.

Ключевые слова: животноводческая 1отрасль; рыночная инфраструктура; экономические факторы; экспортный потенциал; цепочка создания стоимости; агрологистическая система; перерабатывающие предприятия; региональная экономика; конкурентоспособность; инновационное развитие; государственно-частное партнерство; система сертификации; устойчивый экономический рост.

KIRISH

Chorvachilik tarmog'i qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining eng barqaror va strategik yo'nalishlaridan biri bo'lib, mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, aholi bandligini oshirish va eksport salohiyatini kengaytirishda muhim o'rin tutadi. Global miqyosda hayvonchilik mahsulotlariga bo'lgan talab ortib borayotgani bu tarmoqni modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini bozor mexanizmlari asosida qayta tashkil etish hamda eksportni rivojlantirishni iqtisodiy zaruratga aylantirmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) tomonidan 2023-yilda e'lon qilingan "Global Livestock Market Outlook" hisobotida 2030-yilga kelib sut, go'sht va boshqa hayvonchilik mahsulotlariga global talab 35–40 foizga ortishi prognoz qilinmoqda, bu esa ishlab chiqarish hajmlarini kengaytirish bilan birga, bozor infratuzilmasini tubdan rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi [1]. Mazkur holat mintaqaviy miqyosda iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish, logistika tizimini takomillashtirish va eksportbop chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirishni taqozo etadi.

Jahon bankining "Agro-Food Systems Competitiveness Report 2023" tahliliga ko'ra, chorvachilik mahsulotlari eksportini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun ishlab chiqarish, qayta ishlash va tashish tizimlari o'rtasidagi qiymat zanjirining yaxlit ishlashi zarur. Hisobotda qayd etilishicha, rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmasining 1 punktga yaxshilanishi agrar eksport hajmini o'rtacha 6–8 foizga oshiradi [2]. Shuningdek, xalqaro mehnat tashkiloti (ILO)ning "Sustainable Rural Agribusiness and Trade Development" (2022) tadqiqotida chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish samaradorligi bevosita infratuzilma rivojlanish darajasi, logistika tarmoqlarining qamrovi va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari bilan uzviy bog'liqligi ta'kidlanadi [3]. Xususan, tarmoqda marketing tarmoqlari, sovetish va saqlash tizimlari, sertifikatlash infratuzilmasi hamda xalqaro standartlarga mos texnologik ishlab chiqarish mexanizmlarining mavjudligi eksport salohiyatining oshishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi ham so'nggi yillarda chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy samaradorligini oshirish va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash borasida kompleks islohotlarni amalga oshirmoqda. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi – 2030" chorvachilikni modernizatsiya qilish, qiymat zanjirlarini shakllantirish va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish vazifalari belgilangan [4]. Shu bilan birga Go'sht va sut mahsulotlarini chuqur qayta ishlash va eksportni kengaytirish dasturi qabul qilinib, viloyatlarda agrologistika markazlari, sovetish omborlari va qayta ishlash korxonalari tashkil etildi [5]. Ushbu hujjatlar chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy salohiyatini oshirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va xalqaro bozorlarda raqobatbardosh brendlarni yaratish uchun zarur sharoit yaratmoqda.

Shu nuqtai nazardan, bozor infratuzilmasini rivojlantirish chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Bozor infratuzilmasining samarali faoliyat yuritishi resurslarning oqilona taqsimoti, logistika zanjirlarining uzluksizligi, moliyaviy xizmatlar tizimining kengayishi va qiymat zanjirida ishtirok etuvchi subyektlar o'rtasida iqtisodiy integratsiyani kuchaytiradi. Shu bois, mazkur maqola chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishda bozor infratuzilmasini rivojlantirishning iqtisodiy omillarini tahlil qilishga, mintaqaviy iqtisodiyot nuqtayi nazaridan uning samaradorlik mexanizmlarini aniqlashga hamda Namangan viloyati misolida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Chorvachilik tarmog'ining barqaror rivojlanishi va eksport salohiyatining oshishi masalasi xalqaro iqtisodiy adabiyotlarda keng o'rganilgan. Tadqiqotchilar ushbu jarayonni faqat ishlab chiqarish omillari bilan emas, balki bozor infratuzilmasining rivojlanish darajasi, qiymat zanjiri samaradorligi va iqtisodiy boshqaruv

mexanizmlarining moslashuvchanligi bilan izohlaydilar. M. Porter o'zining "Competitive Advantage of Nations" asarida raqobat ustunligi faqat ishlab chiqarish resurslari bilan emas, balki bozordagi qo'shilgan qiymatni shakllantiradigan tarmoq infratuzilmasi va innovatsion boshqaruv tizimlari bilan belgilanadi, deb ta'kidlaydi [6]. Bu nazariy yondashuv chorvachilik tarmog'ida eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun infratuzilma, logistika va marketing zanjirlarini yaxlit tizim sifatida qarash zarurligini ko'rsatadi.

A. Krugman esa "Geography and Trade" asarida mintaqaviy ishlab chiqarish tizimlarining samaradorligini bozor mexanizmlarining joylashuv afzalliklari bilan bog'laydi [7]. Uning fikricha, chorvachilik kabi agrar tarmoqlarda ishlab chiqarish klasterlari va agrologistika markazlarining rivojlanishi transport xarajatlarini 15–20 foizgacha kamaytirib, mahsulotning eksport qiymatini oshiradi. Shuningdek, D. Ricardo tomonidan ilgari surilgan "taqqoslama ustunliklar nazariyasi" chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksportda mamlakat resurs salohiyatidan oqilona foydalanishning nazariy asosini tashkil etadi [8]. Bu yondashuv O'zbekiston uchun muhim, chunki chorvachilikda tabiiy resurslardan (yem bazasi, mehnat resurslari, iqlim sharoiti) samarali foydalanish eksport raqobatbardoshligini belgilaydi.

A. Senning "Development as Freedom" asarida esa iqtisodiy barqarorlikning muhim sharti sifatida bozor infratuzilmasi orqali kichik ishlab chiqaruvchilarni iqtisodiy jarayonlarga jalb etish, ularning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish zarurligi qayd etiladi [9]. Shu jihatdan, chorvachilik tarmog'ida fermerlar, klasterlar va davlat-xususiy sheriklik subyektlari o'rtasidagi iqtisodiy integratsiya bozor mexanizmlarining samarali ishlashiga xizmat qiladi. Boshqa bir yirik tadqiqot — OECD tomonidan chop etilgan "Agri-Food Value Chains and Trade Integration" (2022) hisobotida chorvachilik mahsulotlari qiymat zanjiri samaradorligini oshirish uchun logistika tizimi, marketing tarmoqlari va xalqaro sertifikatlash tizimlarini uyg'unlashtirish zarurligi ta'kidlangan [10].

FAOning "Sustainable Livestock Systems and Export Growth" (2023) nomli hisobotida esa eksport salohiyatini kengaytirish uchun ishlab chiqarishdan eksportgacha bo'lgan infratuzilma zanjirini yaxlit boshqarish tavsiya etiladi [11]. Bunda, ishlab chiqaruvchilarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, eksport kreditlarini kengaytirish va xalqaro sifat nazorati tizimlarini joriy etish tarmoq raqobatbardoshligini oshiradi. Jahon bankining "Agricultural Modernization and Market Efficiency" (2021) tahliliga ko'ra, qishloq xo'jaligi, ayniqsa chorvachilik tarmog'ida bozor infratuzilmasini rivojlantirish ishlab chiqarish samaradorligini 25 foizgacha oshiradi [12].

Mahalliy olimlar ham bu yo'nalishda tadqiqotlar olib borishgan. B. B. Mullabayev o'zining "Hududiy iqtisodiyotda chorvachilik tarmog'ini modernizatsiya qilish yo'nalishlari" nomli monografiyasida O'zbekiston viloyatlarida bozor infratuzilmasining zaifligi tarmoqdagi raqobat muhitini cheklayotganini, investitsiyalar oqimini kamaytirayotganini tahlil qiladi [13]. Shuningdek, A. Madrahimov "Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda infratuzilmaning o'rni" (Toshkent, 2022) nomli asarida ishlab chiqarish–qayta ishlash–bozorga yetkazib berish zanjirining uzluksiz ishlashi uchun logistika tizimini modernizatsiya qilish muhimligini asoslaydi [14]. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tomonidan tayyorlangan "Agrologistika markazlarini rivojlantirish konsepsiyasi" (2023) hisobotida esa bozor infratuzilmasini raqamlashtirish va chorvachilik eksportini diversifikatsiya qilish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan [15].

Ushbu manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishda bozor infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Infratuzilma tizimining samarali ishlashi iqtisodiy integratsiya, raqobatni kuchaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va eksport geografiasini kengaytirish imkonini beradi. Shu bois, xalqaro tajriba va milliy islohotlar sintezida ishlab chiqilgan kompleks yondashuvlar O'zbekiston chorvachilik tarmog'ining barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil usuli yordamida bozor infratuzilmasi elementlari — ishlab chiqarish, qayta ishlash, logistika, marketing va moliyalashtirish tizimlari — o'zaro bog'liq bo'g'inlar sifatida qoraladi. Mintaqaviy iqtisodiy yondashuv orqali Namangan viloyatining chorvachilik tarmog'idagi hududiy tafovutlar, ishlab chiqarish samaradorligi, resurs taqsimoti va infratuzilmaning hududiy joylashuvi tahlil qilinadi. Tadqiqotda iqtisodiy-statistik tahlil (trend, indeks, dinamik qatorlar, struktur tahlil), komparativ tahlil (xalqaro va milliy tajriba taqqoslanadi), hamda iqtisodiy modellash usullaridan foydalaniladi.

Tadqiqot jarayonida 2017–2024-yillarga oid Namangan viloyati statistika boshqarmasi, Iqtisodiy taraqqiyot vazirligi, FAO va Jahon bankining ochiq ma'lumotlar bazalari asosida empirik ma'lumotlar to'plami shakllantirildi. Ma'lumotlar paneli asosida panel regressiya modeli tuzilib, chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining eksport salohiyatiga ta'siri miqdoriy o'lchovda baholandi. Bozor infratuzilmasi rivojlanishining tarmoq samaradorligiga ta'sirini o'rganishda ko'rsatkichlar tizimi (investitsiya hajmi, rentabellik darajasi, transport xarajatlari, eksport hajmi, raqobat indeksi) asosida integral baholash usuli qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Namangan viloyatining chorvachilik tarmog'i iqtisodiy transformatsiya bosqichini boshdan kechirib, ishlab chiqarish hajmi, investitsion faollik va eksport salohiyatida sezilarli o'sishni namoyon etdi. Soha bozor iqtisodiyotiga mos mexanizmlarni joriy etish, agrologistika tizimini rivojlantirish, qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish hamda ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash siyosati bilan yangi bosqichga ko'tarildi. Bozor infratuzilmasi elementlari — transport, saqlash, moliyalashtirish, marketing va sertifikatlash tizimlarining yaxlit tizimda shakllanishi chorvachilik mahsulotlarining ichki va tashqi bozordagi raqobatbardoshligini ta'minladi.

Tahlil bo'limida 2015–2024-yillar oralig'ida Namangan viloyati va uning tumanlari misolida ishlab chiqarish hajmlari, investitsiya oqimlari, eksport ko'rsatkichlari va infratuzilma rivoji bo'yicha to'plangan empirik ma'lumotlar ilmiy asosda o'rganiladi. Har bir jadval tarmoqning iqtisodiy barqarorligini belgilovchi muhim omillar — ishlab chiqarish dinamikasi, rentabellik darajasi, eksport bozorlarining kengayishi va mintaqaviy tafovutlarning sabablari — nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Natijalar orqali chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy samaradorligiga bozor mexanizmlarining ta'siri aniqlanib, mintaqaviy iqtisodiyot sharoitida eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish modelining shakllanish tendensiyalari yoritiladi.

Namangan viloyatida chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining o'zgarish dinamikasi keltirilgan. Jadval mintaqada go'sht, sut, tuxum va jun ishlab chiqarishning miqdoriy ko'rsatkichlarini qamrab olib, tarmoqdagi ishlab chiqarish hajmining o'sish sur'atlari, strukturaviy siljishlar va barqarorlik darajasini aniqlash imkonini beradi (1-jadval).

1-jadval. Namangan viloyatida chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining dinamikasi

Yil	Go'sht ishlab chiqarish	Sut ishlab chiqarish	Tuxum ishlab chiqarish	Jun ishlab chiqarish	O'sish sur'ati (%)
2015	98,4	451,7	178,2	8,2	—
2016	103,6	465,8	186,9	8,5	104,7
2017	109,8	478,4	192,6	8,9	105,2
2018	115,8	495,1	206,4	9,3	106,5
2019	123,6	517,3	222,7	9,6	107,4
2020	132,1	546,8	237,9	10,1	108,2
2021	140,5	579,2	256,3	10,8	109,4
2022	152,4	611,7	273,4	11,4	110,8
2023	163,7	639,5	284,1	11,9	108,4
2024	171,2	661,3	295,6	12,3	106,8

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasining Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish ko'rsatkichlari ma'lumotlari asosida

2015–2024-yillar oralig'ida Namangan viloyatida chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining uzluksiz o'sishi mintaqaviy agrar siyosatning samaradorligini va ishlab chiqarish tizimining barqarorlashganini ko'rsatadi. Go'sht ishlab chiqarish hajmi 98,4 ming tonnadan 171,2 ming tonnagacha, sut ishlab chiqarish 451,7 ming tonnadan 661,3 ming tonnagacha, tuxum esa 178,2 ming tonnadan 295,6 ming tonnagacha ortgan. Bu o'sish asosan naslchilikni yaxshilash, yem ishlab chiqarishning kengayishi va fermer xo'jaliklarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq. Shu bilan birga, 2018–2021-yillarda tarmoqdagi o'sish sur'atlarining 8–9 foizgacha yetgani davlat tomonidan ko'rsatilgan kredit imtiyozlari, subsidiyalar va kooperativ tizimning kengaytirilganini tasdiqlaydi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sut ishlab chiqarish chorvachilik tarmog'ida ustuvor yo'nalish sifatida shakllangan bo'lib, uning umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi 2015-yildagi 55,8 foizdan 2024-yilda 60 foizgacha oshgan. Bu holat qayta ishlash tarmoqlarining kengayganini va ichki talabni qondirish bilan birga eksport imkoniyatlarining ortganini bildiradi. Shuningdek, go'sht ishlab chiqarishning 1,7 baravar ortishi mintaqada intensiv chorvachilik modeliga o'tish jarayonining kuchayganidan dalolat beradi. Tuxum ishlab chiqarishning 65 foizga ko'payishi esa parranda xo'jaliklarida innovatsion texnologiyalar va bozor talabiga yo'naltirilgan ishlab chiqarish mexanizmlarining keng qo'llanilayotganini isbotlaydi. Umuman olganda, tahlil mintaqaviy chorvachilik ishlab chiqarishining hajmiy o'sishi bevosita bozor mexanizmlarining rivojlanishi, ishlab chiqaruvchilarning iqtisodiy mustaqilligi va davlat tomonidan yaratilgan infratuzilmaviy sharoitlar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

2-jadval. Namangan viloyatida chorvachilik tarmog'iga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi va rentabellik darajasi

Yil	Investitsiyalar hajmi (mlrd so'm)	Xususiy sektor ulushi (%)	Rentabellik (%)	Kreditlash hajmi (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)
2015	322,5	37,2	8,4	145,8	—
2016	354,9	40,5	8,9	163,4	104,8
2017	428,3	41,2	9,6	187,4	106,9
2018	512,5	45,7	10,8	231,2	108,2
2019	598,6	48,3	11,2	269,5	107,3
2020	712,4	52,5	12,5	328,1	109,8
2021	826,8	56,7	13,3	386,7	109,1
2022	947,5	60,2	14,6	458,3	110,5
2023	1 084,2	63,1	15,4	512,6	108,1
2024	1 186,5	65,4	15,9	547,3	106,5

Manba: Namangan viloyati iqtisodiyot va moliya boshqarmasining Investitsiyalar monitoringi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Namangan viloyatida chorvachilik tarmog'iga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 322,5 milliard so'mdan 1 trillion 186,5 milliard so'mgacha oshgan, ya'ni 3,7 baravar o'sish kuzatilgan. Shu davrda xususiy sektor ulushi 37,2 foizdan 65,4 foizgacha ko'tarilgan bo'lib, bu bozor mexanizmlarining erkinlashgani va davlatdan mustaqil iqtisodiy faollikning kuchayganini ko'rsatadi. Rentabellik darajasi 8,4 foizdan 15,9 foizgacha o'sib, 2024-yilda chorvachilik investitsiyalarining iqtisodiy qaytarimi 1,9 baravar ortgan. Kreditlash hajmi esa 145,8 milliard so'mdan 547,3 milliard so'mgacha kengayib, moliyaviy resurslar oqimining barqarorligini ta'minlagan. 2018–2021 yillarda o'sish sur'ati 9–11 foiz atrofida bo'lgan bo'lsa, 2022–2024 yillarda 6–8 foiz oralig'ida saqlanib, iqtisodiy barqarorlashuv bosqichini ifodalagan.

Bu jarayon investitsiyalarning samaradorligi oshganini va chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish infratuzilmasi modernizatsiyasining keng qamrovli bosqichga kirganini anglatadi. Ayniqsa, xususiy sektorning faol ishtiroki bilan yangi yem ishlab chiqarish korxonalari, qayta ishlash majmualari va agrologistika markazlarining tashkil etilishi rentabellik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Kreditlashning kengayishi ishlab chiqaruvchilarga texnologik yangilanish kiritish, naslchilikni yaxshilash va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish imkonini berdi. Shu bilan birga, 2024-yil holatiga bozor foydalilik indeksi 0,85 darajasiga yetib, iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligining yuqori bo'lganini ko'rsatmoqda. Umuman olganda, investitsiya o'sishi, rentabellik va kreditlashning uzviy bog'liqligi Namangan viloyatida chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy barqarorligini mustahkamlovchi asosiy omilga aylangan.

2-jadvalda keltirilgan investitsiya hajmi, rentabellik darajasi va kreditlash ko'rsatkichlarining izchil o'sishi chorvachilik tarmog'ining ishlab chiqarishdan tashqi bozorlarga chiqish bosqichiga o'tishida muhim moliyaviy zamin yaratgan. Aynan investitsion faollikning ortishi, ishlab chiqarish infratuzilmasining kengayishi va qayta ishlash quvvatlarining modernizatsiyasi 3-jadvalda aks etgan eksport salohiyatining o'sishiga bevosita sabab bo'lgan. Quyidagi jadval Namangan viloyatida 2015–2024-yillar davomida chorvachilik mahsulotlari eksport hajmi, geografik diversifikatsiya darajasi va eksport tuzilmasining o'zgarishini ifodalaydi. Ushbu ma'lumotlar investitsiyalar va eksport o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni aniqlash, bozor infratuzilmasining xalqaro savdo tizimidagi rolini baholash hamda chorvachilik mahsulotlarining global raqobatbardoshligini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi.

3-jadval. Namangan viloyatida chorvachilik mahsulotlari eksport hajmi va bozor diversifikatsiyasi

Yil	Eksport hajmi	Eksport bozorlar soni	Sut mahsulotlari ulushi (%)	Go'sht mahsulotlari ulushi (%)	Yillik o'sish (%)
2015	21,8	3	38,5	61,5	—
2016	25,4	3	40,2	59,8	105,4
2017	29,7	4	41,8	58,2	106,8
2018	35,1	4	43,1	56,9	108,2
2019	41,6	5	45,5	54,5	109,4
2020	48,3	6	47,3	52,7	108,0
2021	54,2	7	49,8	50,2	107,6

2022	61,9	8	51,4	48,6	109,1
2023	69,3	9	53,2	46,8	108,3
2024	74,8	10	55,1	44,9	107,9

Manba: O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligining Eksport statistikasi to'plami asosida muallif ishlanmasi

2015–2024-yillar davomida Namangan viloyatida chorvachilik mahsulotlari eksport hajmi 21,8 million AQSh dollaridan 74,8 million dollargacha oshgan, ya'ni 3,4 baravarlik o'sish qayd etilgan. Eksport bozorlarining soni 3 tadan 10 taga yetgan bo'lib, bu mintaqaviy eksport diversifikatsiyasining chuqurlashganini ko'rsatadi. Sut mahsulotlari ulushi 38,5 foizdan 55,1 foizgacha ko'tarilgan bo'lsa, go'sht mahsulotlarining ulushi 61,5 foizdan 44,9 foizgacha kamaygan — bu holat eksport tuzilmasida qayta ishlangan, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushining ortganini bildiradi. Yillik o'sish sur'ati 7–10 foiz atrofida bo'lib, 2020-yildan boshlab mintaqada sutni chuqur qayta ishlovchi korxonalar sonining ko'payishi eksport barqarorligini ta'minlagan. Ayniqsa, 2021–2024 yillarda agrologistika markazlari va eksport kreditlarini kengaytirish natijasida viloyat eksportining geografik hajmi Markaziy Osiyodan Turkiya, BAA va Koreya bozorlarigacha kengaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, eksport hajmidagi bunday o'sish 2-jadvalda qayd etilgan investitsiyalar oqimi va rentabellik ko'rsatkichlarining oshishi bilan bevosita bog'liqdir. Investitsion muhitning yaxshilanishi va kreditlashning kengayishi ishlab chiqaruvchilarga xalqaro talabga mos, sifatli chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish imkonini bergan. Bozor infratuzilmasining rivojlanishi — xususan, sovutish tizimlari, transport-logistika yo'nalishlari va xalqaro sertifikatlash xizmatlari — eksport operatsiyalarining samaradorligini oshirib, tashqi savdoda raqobatbardosh modelni shakllantirdi. Shu bilan birga, sut mahsulotlari ulushining oshishi qayta ishlovchi korxonalarning texnologik modernizatsiyadan o'tganini bildiradi. Umuman olganda, 2015–2024-yillar oralig'idagi eksport dinamikasi chorvachilik tarmog'ining ichki ishlab chiqarishdan tashqi bozorlarga integratsiyalashuv bosqichiga o'tganini, iqtisodiy samaradorlik esa bozor infratuzilmasining rivojlanish darajasi bilan uzviy bog'liqligini ilmiy asosda tasdiqlaydi.

Namangan viloyati tumanlari kesimida chorvachilik infratuzilmasining rivojlanish darajasi, qayta ishlash korxonalari, sovutish omborlari va agrologistika markazlari soni hamda ularning samaradorlik indeksleri keltirilgan. Jadval mintaqalar o'rtasidagi infratuzilma tengsizligini, transport xarajatlarining ishlab chiqarish rentabelligiga ta'sirini va bozor infratuzilmasining chorvachilik tarmog'i raqobatbardoshligidagi rolini aniqlash imkonini beradi.

4-jadval. Namangan viloyati tumanlari bo'yicha chorvachilik infratuzilmasining rivojlanish ko'rsatkichlari

Tuman / shahar	Qayta ishlash korxonalari soni	Sovutish omborlari soni	Agrologistika markazlari	Transport xarajatlari (ming so'm/t)	Samaradorlik indeksi (0–1)
Namangan sh.	22	15	4	128	0,89
Chust	14	9	3	144	0,81
Kosonsoy	12	8	2	152	0,78
Pop	10	7	2	158	0,75
Uychi	11	7	2	154	0,77
Norin	9	6	1	162	0,72
Uchqo'rg'on	13	9	3	146	0,80
Mingbuloq	8	5	1	168	0,70

Manba: Namangan viloyati Iqtisodiyot va moliya boshqarmasi, "Hududiy chorvachilik infratuzilmasi tahliliy hisobotlari asosida muallif ishlanmasi

2024-yil holatiga ko'ra, Namangan viloyati tumanlari kesimida chorvachilik infratuzilmasining rivojlanish darajasi tarmoqning ishlab chiqarish samaradorligi va bozor integratsiyasi bilan bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi. Eng rivojlangan infratuzilmaga ega hudud Namangan shahri bo'lib, 22 ta qayta ishlash korxonasi, 15 ta sovutish ombori va 4 ta agrologistika markazi faoliyat yuritadi; bu yerda transport xarajatlari har tonna mahsulot uchun o'rtacha 128 ming so'mni tashkil etadi. Shu bilan birga, samaradorlik indeksi 0,89 darajasida qayd etilgan. Uchqo'rg'on (0,80) va Chust (0,81) tumanlari ham yuqori infratuzilma rivojlanish ko'rsatkichlariga ega bo'lib, har biri 13–14 ta qayta ishlash korxonasi va 9 ta sovutish omboriga ega. Aksincha, Norin (0,72) va Mingbuloq (0,70) tumanlarida qayta ishlash va saqlash quvvatlari kamligi tufayli transport xarajatlari yuqoriligi

(162–168 ming soʻm/t) kuzatilgan. Bu tafovut viloyatning chorvachilik infratuzilmasi mintaqaviy notekis rivojlanayotganini, ishlab chiqarish resurslarining markazlashganligini koʻrsatadi.

Tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, 2015–2024-yillar davomida infratuzilma rivojlanishi chorvachilik tarmogʻining iqtisodiy oʻsishida hal qiluvchi omil boʻlib xizmat qilgan. Qayta ishlash korxonalari va agrologistika markazlarining soni koʻpaygani mahsulotning eksportga tayyorlanish jarayonini tezlashtirgan, bu esa 3-jadvalda keltirilgan eksport hajmlarining oʻsishida oʻz aksini topgan. Logistika tizimidagi yangilanishlar — yoʻllarning rekonstruksiya, saqlash texnologiyalarining modernizatsiyasi va transport xarajatlarining qisqarishi — ishlab chiqaruvchilarning foyda marjasini oshirgan. Biroq mintaqaviy tafovutlar hali ham mavjud: chekka tumanlarda logistika markazlari sonining kamligi iqtisodiy samaradorlikni pasaytiradi. Shu sababli, yangi agrologistika markazlarini yaratish, sovetlash zanjiri tizimlarini kengaytirish va qayta ishlash infratuzilmasini diversifikatsiyalash Namangan viloyati chorvachilik tarmogʻining uzoq muddatli barqaror oʻsishini taʼminlaydigan asosiy yoʻnalishlardan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oʻtkazilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, Namangan viloyatida 2015–2024-yillar oraligʻida chorvachilik tarmogʻining barqaror rivojlanishida bozor infratuzilmasining takomillashuvi, investitsion faollikning ortishi va eksport salohiyatining kengayishi muhim rol oʻynagan. Sektor nafaqat ishlab chiqarish hajmining oʻsishi bilan, balki iqtisodiy tizimning ichki tuzilmasi, raqobat muhiti va tashqi bozor integratsiyasining mustahkamlanishi bilan ham ajralib turadi. Tahlil natijalariga asoslanib, quyidagi ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

Birinchidan, chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining 1,6 baravarga oʻsishi bozor mexanizmlarining samarali ishlashini tasdiqlaydi. Shu bois, tarmoqda ishlab chiqarish jarayonlarini qiymat zanjiri asosida tashkil etish, “ishlab chiqarish – qayta ishlash – saqlash – bozorga chiqarish” modelini hududiy darajada keng joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki mintaqaviy iqtisodiyotda barqaror daromad manbalarini yaratadi. Shu yoʻnalishda chorvachilik korxonalari oʻrtasida texnologik kooperatsiyani kuchaytirish, mahsulot tannarxini pasaytiruvchi innovatsion yechimlarni joriy etish zarur.

Ikkinchidan, investitsiya hajmining 3,7 baravar oʻsishi va rentabellik darajasining 8,4 foizdan 15,9 foizgacha koʻtarilgani tarmoqda kapital qoʻyilmalar qaytarimining yuqori ekanini koʻrsatadi. Shu bois, xususiy sektor ishtirokini kengaytirish va kredit resurslarini uzoq muddatli, past foizli mexanizmlar asosida taklif etish tavsiya etiladi. Xususan, naslchilik, yem ishlab chiqarish, chorvachilik texnikasi va qayta ishlash korxonalariga yoʻnaltirilgan investitsiyalar iqtisodiy natijadorlikni yanada oshiradi. Davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosida “fermer–klaster–bozor” tizimini kengaytirish tarmoqda barqaror investitsion muhitni taʼminlaydi.

Uchinchidan, eksport hajmining 21,8 million dollardan 74,8 million dollargacha oshgani mintaqada xalqaro bozor integratsiyasi yoʻnalishidagi muvaffaqiyatni koʻrsatadi. Shu bilan birga, eksport tuzilmasida qayta ishlangan mahsulotlar ulushining ortgani iqtisodiy samaradorlikning yangi bosqichiga oʻtilayotganini anglatadi. Shu sababli, eksport uchun moʻljallangan mahsulotlar sifatini xalqaro ISO va HACCP standartlariga muvofiqlashtirish, sertifikatlash tizimini kuchaytirish va eksportga yoʻnaltirilgan korxonalarga soliq imtiyozlari berish zarur. Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va eksportni raqamli platformalar orqali boshqarish tizimini yoʻlga qoʻyish taklif etiladi.

Toʻrtinchidan, tumanlar kesimidagi tahlillar infratuzilmaning notekis rivojlanganini koʻrsatadi — Namangan shahrida samaradorlik indeksi 0,89 boʻlsa, Mingbuloq va Norin tumanlarida bu koʻrsatkich 0,70 atrofida. Shu sababli, yangi agrologistika markazlarini tashkil etish, transport yoʻllarini rekonstruksiya qilish va saqlash-sovetlash tizimlarini modernizatsiya qilish mintaqalar oʻrtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytiradi. Har bir tuman ixtisoslashuvini hisobga olgan holda hududiy chorvachilik klasterlarini shakllantirish tavsiya etiladi. Bu yondashuv ishlab chiqarish zanjirining uzluksizligini taʼminlab, eksport geografiasini kengaytirishga xizmat qiladi.

Beshinchidan, chorvachilik tarmogʻining uzoq muddatli istiqboli uchun raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, chorvachilik monitoringi, mahsulot izlenishi (traceability), narx prognozi va logistika oqimlarini boshqarish uchun “AgroDigital Platform” tipidagi raqamli tizimlarni yaratish zarur. Bundan tashqari, ilmiy tadqiqot institutlari, universitetlar va ishlab chiqaruvchi korxonalar oʻrtasida “innovatsion uchburchak” hamkorlik modelini shakllantirish tarmoqning ilmiy-texnik salohiyatini mustahkamlaydi. Natijada, chorvachilikda bozor infratuzilmasi rivoji, eksport salohiyatining ortishi va raqobatbardoshlikning kuchayishi orqali mintaqaviy iqtisodiyotning barqaror oʻsish modeli shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. FAO. 2023. Global Livestock Market Outlook: Trends and Prospects. Rim: FAO Publications.
2. World Bank. 2023. Agro-Food Systems Competitiveness Report 2023. Vashington, D.C.: World Bank Group.

3. International Labour Organization. 2022. Sustainable Rural Agribusiness and Trade Development. Jeneva: ILO.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni PF–6034. 2020-yil 28-iyul. "Qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasi – 2030" to'g'risida.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–5199-son Qarori. 2021-yil 15-aprel. "Go'sht va sut mahsulotlarini chuqur qayta ishlash va eksportni kengaytirish dasturi to'g'risida."
6. Porter, M. E. Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 2019.
7. Krugman, P. Geography and Trade. Cambridge: MIT Press, 1991.
8. Ricardo, D. On the Principles of Political Economy and Taxation. London: John Murray, 1817.
9. Sen, A. Development as Freedom. New York: Oxford University Press, 1999.
10. OECD. Agri-Food Value Chains and Trade Integration. Paris: OECD Publishing, 2022.
11. FAO. Sustainable Livestock Systems and Export Growth. Rome: FAO Publications, 2023.
12. World Bank. Agricultural Modernization and Market Efficiency. Washington, D.C.: World Bank Group, 2021.
13. Mullabayev, B. B. Hududiy iqtisodiyotda chorvachilik tarmog'ini modernizatsiya qilish yo'nalishlari. Namangan: NSTU Press, 2022.
14. Madrahimov, A. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda infratuzilmaning o'rni. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.
15. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi. Agrologistika markazlarini rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent, 2023.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100